Ādolfs Karnups - godprātības dēļ vajātais

[Raksts citēts no LVI žurnāla, 1999, Nr. 1]

Rudīte Vīksne

Pazīstamā latviešu arheologa, etnogrāfa un ilggadējā muzeju darbinieka Ādolfa Karnupa mūžu un darbu destruktīvi ietekmējuši 20. gadsimta notikumi.

Muzeju darbiniekiem – parasti lieliem sava darba entuziastiem – nācās daudz pārciest gan no padomju, gan nacistiskās okupācijas režīma, kas ne tikai muzeju darbu pakļāva savai ideoloģijai, bet arī piesavinājās muzejos uzkrātās vērtības.

Strādājot pie tēmas “Politiskās prāvas Latvijā”, bija iespējams iepazīties ar apjomīgo (8 sējumi) tā saukto “muzeju lietu”¹.

1946. gads muzeju darbiniekiem sākās visai satraucoši. 1946. gada janvārī jau bija arestēts Rīgas pilsētas Doma muzeja direktora vietnieks zinātniskajā darbā Rauls Šņore (1946. g. 15. aprīlī LPSR IeM karaspēka Kara tribunāls pēc KPFSR KK 58.1a panta viņam piesprieda 10 gadus labošanas darbu noietnē). Un, tā kā R. Šņores “noziegumus” varēja inkriminēt daudziem, satraukums bija visai pamatots. Tas viss radīja neveselīgu atmosfēru, sevišķi Centrālajā Valsts vēstures muzejā, jo tur patiešām bija ko slēpt no padomju varas iestādēm. Rīgas pils pagrabā bija iemūrēti Latvijas armijas un aizsargu pulku karogi, sudraba kausi u.c. Muzejā atradās dažādi materiāli par Kārli Ulmani, kā arī trimdā devušos pilsoņu personiskās mantas.

Ādolfs Karnups, vēl būdams Latvijas Universitātes students, Vēstures muzejā sāka strādāt 1926. gadā. Viņš jau bija pieredzējis, ka 1940. gadā viena kolekcija tika aizvesta uz Maskavu, bet 1944. gadā 400 kastes ar muzeja materiāliem tika aizvestas uz Vāciju. Tāpēc nekādas ilūzijas ilggadējais muzeja darbinieks neloloja, taču joprojām uzskatīja, ka muzeja darbinieka pienākums ir saglabāt savas valsts vēstures liecības. To īstenot bija sarežģīti, jo Centrālā Valsts vēstures muzeja direktors Dr. Valdis Ģinters bija devies bēgļu gaitās uz Zviedriju. 1944. gada oktobrī padomju vara par muzeja direktora vietas izpildītāju norīkoja Jāni Blaumani, kura uzskati par muzeja darbības principiem atšķīrās no vispārpieņemtajiem. Kā liecina arhīva materiāli, J. Blaumanis nodarbojās gan ar savu darbinieku denuncēšanu, apsūdzot

viņus buržuāziskajā nacionālismā, gan ar muzeja vērtību izsaimniekošanu². Par to, ka muzeja pagrabā tiek slēptas mantas, J. Blaumanis uzzināja no A. Altementa³.

Izmeklēšanas lieta tika uzsākta 1946. gada 16. martā, 26. martā arestēja J. Blaumani, 27. martā – Ā. Karnupu.

Pavisam šajā lietā ir apsūdzēts 14 cilvēku, pārsvarā Centrālā Valsts vēstures muzeja darbinieki. Līdz tiesai bez Ā. Karnupa un J. Blaumaņa vēl bija arestēts muzeja komandants K. Rozenbergs un galvenā grāmatvede A. Jansone. Pārējie bija devuši parakstu par dzīvesvietas nemainīšanu.

Tikai pēc šiem lietas materiāliem vien nav iespējams noteikt, uz kādas informācijas pamata lieta tika uzsākta. Vai tās bija muzeja darbinieka M. Strazdiņa rūpes, lai nepieļautu J. Blaumanim muzeja īpašuma turpmāku izsaimniekošanu, vai J. Blaumaņa vēlme atmāskot buržuāziskos nacionālistus, lai tādējādi varētu piesegt savu nelikumīgo darbību ar muzeja vērtībām, vai vēl kaut kas cits. Taču šī raksta mērķis nav to noskaidrot. Raksts ir veltīts Ā. Karnupa piemiņai, cilvēkam, kurš godīgi darīja savu darbu. Diemžēl padomju varas iestādēm bija citi godīguma kritēriji.

Latvijas PSR Prokuratūras sevišķi svarīgo lietu izmeklētājs L. Vulfsons enerģiski uzsāka lietas izmeklēšanu. Latvijas PSR prokurors A. Mišutins jau 1946. gada 29. martā varēja ziņot LK(b)P CK sekretāram J. Kalnbērziņam, ka, "balstoties uz 1946. gada 18. martā ienākušo signālu, ir atklāti noziegumi, kurus izdarījuši Latvijas Centrālā Valsts vēstures muzeja direktors Blaumanis, muzeja komandants Rozenbergs, Etnogrāfijas nodaļas vadītājs Karnups."⁴ Ziņojumā prokurors sniedza kratīšanas laikā muzejā atrasto mantu sīku aprakstu. Izvērstāku ziņojumu ar atrasto mantu novērtējumu naudas izteiksmē, ko bija veikuši Latvijas PSR Ministru Padomes Mākslas lietu pārvaldes un Baltijas starppublikāniskā kantora "Juvelīrtorg" pārstāvji, A. Mišutins J. Kalnbērziņam nosūtīja 1946. gada 4. maijā⁵. Tajā teikts, ka atrastas šādas vērtības.

"29 kastes ar bijušās Latvijas armijas un Aizsargu organizācijas sudrabu un kristālu, kuru kopējā vērtība ir 728 860 rubļ. 70 kap., ko pēc Latvijas armijas izformēšanas padomju varas orgāni 1941. gadā nodeva muzejam. 1944. gada rudenī pirms bijušā muzeja direktora Dr. Ģintera bēgšanas uz Zviedriju 34 kastes ar sudrabu, palīdzot Karnupam un Rozenbergam, tika iemūrētas pils pagrabos.

1945. gada martā Blaumanis no komandanta Rozenberga uzzināja par sudraba atrašanos pazemē; Blaumanis ar Rozenbergu un Karnupu (kurš tajā laikā bija atgriezies no Kurzemes katla, uz kuriem viņš bēga, mūsu karaspēkam tuvojoties Rīgai) uzlauza aizmūrēto slēptuvi un izņēma 5 kastes ar sudrabu; 29 jau minētās kastes no jauna tika iemūrētas; Blaumanis 5 izņemtās kastes noslēpa atsevišķā telpā (to sauca par Ulmaņa istabu), kuras atslēga atradās pie Blaumaņa. Blaumanis pakāpeniski no šīm 5 kastēm ņēma sudrabu, kuru ar mākslinieka restauratora Berķa palīdzību pārkausēja, lai pagatavotu sudrablietas savām vajadzībām; šie izstrādājumi arī ir konfiscēti; sudraba vērtība, kas atradās šajās kastēs, ir 80 438 rubļi. [...]

Muzeja Etnogrāfijas nodaļas vadītājs Karnups 1946. gada februārī, kad no Vācijas tika atgrieztas 400 kastes ar okupantu salaupītajām muzeja vērtībām, vedot

tās no stacijas uz muzeju, nozaga 11 kastes ar etnogrāfiskiem eksponātiem. Šīs kastes ar darbinieces Vankinas palīdzību noslēpa etnogrāfijas glabātavas pagrabā un nomaskēja. [...] Eksperti tās novērtēja par 264 775 rubliem.”

Ā. Karnups tiesas sēdē par šo notikumu saka: “1946. gada februārī es uzzināju, ka ir atvestas 400 kastes ar muzeja eksponātiem, kuras bija aizveduši vācieši. Kad kastes atveda no stacijas, es noslēpu glabātavas nišā 11 kastes un aizsedzu ar skapī-vitrīnu. Es to darīju tāpēc, lai šie priekšmeti nenokļūtu Blaumaņa rokās. [...] Manās acīs Blaumanis nebija direktors, kas godīgi strādā, tāpēc es uzskatīju, ka viņš var kaut ko piesavināties no atvestajām mantām. 11 kastēs tika atrasti 528 priekšmeti, pieļauju, ka tas tā arī bija. Es pateicu Mērijai Grīnbergai, ka noslēpu 11 kastes.”

Tiesas sēdē Etnogrāfijas nodaļas vadītāja vietniece Mērija Grīnberga liecināja, ka 1944. gada oktobra sākumā viņa aizbraukusi uz Vāciju ar muzeja mantām. Vāciešiem nebija izdevies aizvest vērtīgākos eksponātus, jo tos viņi ar Karnupu bija noslēpuši. Visi muzeja darbinieki ir bijuši pret mantu aizvešanu, bet viņai kā vientuļai sievietei uzdeva pavadīt mantas, cerot, ka izdosies ar tām atgriezties. 1946. gada 10. februārī apmēram 400 kastes tika atvestas atpakaļ uz Rīgu. Karnups viņai teicis, ka muzejā notiekot divainas lietas un tāpēc viņš esot vairākas kastes nolīcis etnogrāfijas glabātavā. M. Grīnberga uzskatīja, ka Ā. Karnups kastes nav noslēpis, bet tieši nolīcis nišā, jo arī citiem nodaļas darbiniekiem glabātavas telpa bijusi pieejama un viņi zinājuši par nišu. Ā. Karnupu viņa raksturoja kā ļoti godīgu un zinošu darbinieku. Arī citi liecinieki apgalvoja, ka Ā. Karnups ir godprātīgs darbinieks.

No A. Mišutina ziņojuma: “Karnups 1946. gada 1. janvārī, veicot inventarizāciju Etnogrāfijas nodaļā, noslēpa no inventarizācijas 202 sudraba un dzintara etnogrāfiskus eksponātus vienā no muzeja pagrabiem. [...] To vērtība ir 15 135 rubļi.”

Ā. Karnups tiesas sēdē saka: “201 priekšmets netika inventarizēts, bet uz tiem bija signatūras. Es noslēpu šos priekšmetus to pašu iemeslu dēļ, t. i., man bija aizdomas par Blaumani. No pazemes izņēma aptuveni 1000 priekšmetu, bet es no tiem paņēmu tikai 201. Tad es uzskatīju, ka daru pareizi, bet tagad redzu, ka kļūdījies un tādējādi vēl vairāk veicināju Blaumaņa pārkāpumus.”

Etnogrāfijas nodaļas darbiniece Agnese Verle tiesā liecināja, ka 1945. gada sākumā, kad Etnogrāfijas nodaļā izdarīta inventarizācija (Verle, Austrums, Karnups), Karnups ieteicis neierakstīt aprakstos ap 200 priekšmetu. Viņa sapratusi, ka Karnups neuzticas Blaumanim.

No A. Mišutina ziņojuma: “Muzeja komandants Rozenbergs 1944. gada oktobrī, okupantiem bēgot no Rīgas, zem muzeja trepēm noslēpa muzeja porcelāna kolekciju, kura novērtēta par 127 429 rubliem, un vienlaicīgi nozaga no aizbēgušā direktora Ģintera dienesta kabineta dokumentus, kas apstiprina šīs kolekcijas atrašanos muzejā. Šī kolekcija 1941. gadā tika atsavināta pilsonei Dāvis un nodota muzejam. 1944. gadā Dāvis vienojās ar Rozenbergu, kurš apsolīja noslēpt porcelānu un glabāt līdz tam laikam, kad viņa dabūs atļauju atdot viņai porcelānu⁶. [...] 1946. gada 18. martā, naktī pēc kratīšanas Blaumaņa dzīvoklī, Rozenbergs, lai izpildītu Blaumaņa norādījumus, noslēpa [...] kastes ar īpašumu, kas piederēja

uz Zviedriju aizbēgušajiem latviešu nacionālistiem – ģenerālim Tepferam, vēsturniekam Stepiņam⁷, profesoram Balodim u.c. [..]

Atiecībā uz specziņojumā minēto faktu par muzeja pagraba sienas nišā atrastajām četrām kastēm ar NKVD 1940./1941. gada materiāliem izmeklēšana konstatēja, ka šīs kastes kopā ar citu privātpašumu, kas piederēja uz Zviedriju un Vāciju aizbēgušajiem nacionālistiem, 1944. gada rudenī atstāja muzejā uzglabāšanai aizbēgušais “čēkas briesmu muzeja” direktors Bračs. [..]

Karnups slēpj savā darba kabinetā saini ar Ulmaņa personisko saraksti, viņa portretiem, kinolentēm ar Ulmaņa uzņēmumiem utt., kuras viņš savāca tā sauktajā Ulmaņa istabā vēl okupācijas laikā.”

Pratināšanas laikā Ā. Karnups sacīja: “1941. gadā, tūlīt pēc vācu ienākšanas Rīgā, no pils telpām, kur atradās Ulmaņa dzīvoklis, uz muzeja telpām tika atgādātas (no muzeja darbiniekiem) Ulmaņa privātās mantas: fotouzņēmumi, dokumenti, filmas, raksti, ordeņu diplomu utt. Pilī bija apmetušies vācieši, un mēs negribējām, lai Ulmaņa mantas izsvazā. Vēlāk direktors Ģinters man deva rīkojumu Ulmaņa mantas, kurām, pēc manām domām, būtu vēsturiska nozīme, savākt vienkopus un novietot drošā vietā. [..] Es salasīju filmas ar Ulmaņa braucienus uzņēmumiem pa Latviju, fotoplates ar Ulmaņa runām, Ulmaņa un viņa sekretāra privātos dokumentus, Ulmaņa un viņa līdzgaitnieku fotogrāfijas, Ulmaņa sarakstīšanos un ordeņu diplomus. To visu es novietoju sainī ar iniciāļiem “K.U.”, “V.V.M. etn. nod. arķ.”. Saini noliku manā darbistabā skapī. Tur es šo saini novietoju pagājušās vasaras beigās. Līdz tam laikam saini glabāju kopā ar etnogrāfijas arhīvu. Par saini atrāšanos pie manis nevienam neesmu ziņojis, arī Blaumanim ne.”

Jautājums: Kādā nolūkā jūs šo saini glabājat līdz šim laikam?

Atbilde: Es šo saini ar Ulmaņa mantām gribēju glabāt, kamēr zudīs pašreizējie politiskie asumi, pēc tam es to būtu nodevis vēsturniekiem.

Jautājums: Kādēļ jūs vēsturniekiem neuzticējāties pašreiz?

Atbilde: Šo jautājumu es neapdomāju. Man likās, ka vēl nav pienācis laiks šīs mantas rādīt.

Jautājums: Kādēļ jūs uzskatījāt, ka jums jāglabā Ulmaņa mantas, nevienam par to neziņojot?

Atbilde: Es nevienam šīs mantas negribēju nodot, gribēju tās paturēt savā zināšanā. Man bija bail, ka kāds uzzinās par Ulmaņa materiālu glabāšanu. Bez tam man bija bailes arī no tā, ka Blaumanis, no manis par mantām uzzinot, varētu šo gadījumu izmantot pret mani.

Jautājums: Vai Blaumanim bija iespēja šo saini pie jums ieraudzīt?

Atbilde: Jā.

Jautājums: Kādēļ jūs tādā gadījumā uzņēmāties šo risku?

Atbilde: Lai šīs mantas neizputētu, t. i., tās saglabātos kā vēsturisks materiāls.

Jautājums: Kāds jums iemesls domāt, ka pie citiem padomju darbiniekiem, izņemot jūs, šīs mantas izputētu?

Atbilde: Vislabāk šīs mantas uzglabātos pie manis. Es biju nodomājis Ulmaņa

mantas nodot pēc telpu drīzās iekārtošanas muzeja Vēsturiskajai nodaļai.

Jautājums: Ja jūs to būtu izdarījis, tad taču jums būtu nepatīkama izskaidrošanās par to, kur un kāpēc šīs mantas visu laiku slepeni glabājāt?

Atbilde: Jā, tas ir pareizi.

Jautājums: Vai jūs atzīstat, ka jūsu paskaidrojumiem trūkst loģikas?

Atbilde: Man jāatzīst, ka loģikas manās atbildēs nav. Man jāliecina, ka šī saiņa glabāšana, izņemot

manus apsvērumus par tā vēsturisko nozīmi, bija izsaukta ar manu vēlēšanos saglabāt sev suvenīru – piemiņu par Ulmaņa laiku Latvijā⁸.

Prokurors A. Mišutins informēja J. Kalnbērziņu, ka apsūdzētajam Ā. Karnupam inkriminē noziegumus, kas paredzēti pēc KPFSR KK 583., 584., 5811. panta un kā J. Blaumaņa līdzzinātajam, pēdējam nozogot piecas kastes ar sudrabu, pēc 1932. gada 7. augusta likuma.

Kā liecina šis prokurora A. Mišutina sastādītais dokuments, tad faktiski Ā. Karnupa liktenis bija izšķirts jau 1946. gada maijā⁹.

Prokurors Sarkans Kara tribunāla sēdē pieprasīja Ā. Karnupam augstāko sodamēru – nošaušanu, kā arī mantas konfiskāciju.

Tam laikam neraksturīga bija Ā. Karnupa advokāta Priedīša aizstāvības runa, kurš tiesas sēdē teica: "Es uzskatu, ka Karnupa noziegumos nav pilnīgi nekādu pazīmju, lai tos kvalificētu pēc KPFSR KK 584. panta, apsūdzība ir balstīta tikai uz pieņēmumu. Jāņem vērā, ka Karnups un Rozenbergs (Priedītis bija arī K. Rozenberga advokāts) ļoti maz strādājuši padomju apstākļos un tos pilnā mērā neizprata. Daļēji viņu vaina izriet no tā.

Karnups nebija Blaumaņa palīgs nevienā no viņa veiktajiem noziegumiem, tāpat arī Rozenbergs. Karnups ir liels zinātniskais darbinieks, un viņam ir pašas vislabākās atsauksmes no dažādām zinātniskām iestādēm. (sk. pielikumu)¹⁰. Slēpjot 11 kastes ar etnogrāfiju, Karnups nedomāja tās nozagt, bet vienkārši nolika nišā līdz brīdim, kad muzejā tiks ieviesta kārtība. Karnupa dzīvoklī atrasto muzeja īpašumu drīzāk var uzskatīt par dienesta noziegumu, bet ne noziegumu, kas paredzēts pēc 1932. gada 7. augusta likuma.

Es uzskatu, ka attiecībā uz Karnupu apsūdzība pēc KPFSR KK 584. panta un 1932. gada 7. augusta likuma nav apstiprināta, bet vairāk ir piemērojams KPFSR KK 109. pants. Karnupam nav nepieciešama ilgstoša izolācija no sabiedrības."

Kad Ā. Karnupam tiesas sēdē deva pēdējo vārdu, viņš sacīja: "Es muzejā esmu nostrādājis 20 gadu, eksponātu skaits šajā laikā manā nodaļā ir palielinājies

MVM Pirmatnējās kopienas nodaļas vadītājs Ādolfs Karnups vada ekskursiju 1964. gadā

2,5 reizes. Lūdzu tiesu, ja gadījumā mani notiesā, nepārdot manu kolekciju, kas atrodas mājās, bet nodot Vēstures muzeja lietošanā.”¹¹

Spriedumu neietekmēja liecinieku liecības, kas visas bija par labu Ā. Karnupam.

Kara tribunāla spriedumā teikts: “Ā. Karnups 1945. gada pavasarī, uzskatīdams, ka politiskais stāvoklis Latvijā ir nestabils, un gaidīdams buržuāziskās iekārtas nodibināšanos un šī režīma pārstāvju atgriešanos, kopā ar apsūdzēto Blaumani vienā no muzeja pagrabiem noslēpa bijušās Latvijas armijas un militāri fašistiskās Aizsargu organizācijas sudrabu un kristālu kopsummā par 728 860 rbļ. 70 kap. un etnogrāfiskās glabātavas sienas nišā 61 norādītās armijas un organizācijas karogu. Vēl Karnups noslēpa un glabāja bijušā Latvijas diktatora fotofilmas, viņa runu skaņu ierakstus, personiskos dokumentus, saraksti, ordeņu diplomus, dāvinātās adreses utt., tādējādi izdarīja noziegumu pēc KPFSR KK 584. panta.

1945. gadā Karnups sistemātiski piesavinājās muzeja grāmatas, etnogrāfiskos materiālus un citas vērtības, kas atradās viņa kā Etnogrāfijas nodaļas vadītāja pārziņā. Kratišanas laikā tādas tika atrastas 5925 rbļ. vērtībā.

1945. gada pavasarī Karnups ar nolūku piesavināties valsts mantu 201 labāko etnogrāfisko priekšmetu, kas tika izņemti no pazemes, noslēpa no inventarizācijas, bet, sākoties šīs lietas izmeklēšanai, daļu no tiem 15 135 rbļ. vērtībā pārslēpa vienā no muzeja pagrabiem; turpat Karnups noslēpa trīs kontrrevolucionāra satura grāmatas un pēc Blaumaņa lūguma pēdējā piesavinātos profesora Mediņa nošu manuskriptus 50 000 rbļ. vērtībā. 1946. gada februārī, pēc tam, kad no Vācijas atgriezās muzeja vērtības, ko bija aizveduši okupanti, Karnups no 400 kastēm nolaupīja un noslēpa etnogrāfijas glabātavas nišā, nomaskējot ar skapi-vitrīnu, 11 kastes. Ar iepriekšminēto rīcību Karnups ir izdarījis noziegumu pēc 1932. gada 7. augusta likuma.”

Latvijas PSR IeM karaspēka Kara tribunāls (priekšsēdētājs – justīcijas apakšpulkvedis Gailītis, locekļi – milicijas apakšpulkvedis Līcis un apakšpulkvedis Okonovs, sekretārs – majors Kričevskis, piedaloties Latvijas PSR prokurora palīgam 1. klases juristam Sarkanam [Sarkanim], advokātiem Kusinam; Priedītim, Andersonam, Skuteļskim un tulkam Tolam) piesprieda Ā. Karnupam nāvessodu, taču 1947. gada 31. janvārī PSRS Augstākās tiesas Kara kolēģija, skatot kasācijas lietu, atzina, ka augstākā soda piemērošana neizriet no lietas apstākļiem, un nomainīja to ar 10 gadiem labošanas darbu nometnē, uz trīs gadiem ierobežojot pilsoņa tiesības.

Tas, kas notika ar Ā. Karnupu, ir vēl viena liecība par padomju represīvo iestāžu darbību. Morālais pazemojums, kādu nācās piedzīvot šim godavīram, kuru apvainoja par muzeja vērtību zagšanu, piesavināšanos, bija vēl briesmīgāks nekā piespriestais sods, jo visa viņa dzīve bija veltīta Latvijas vēstures apzināšanai un latviešu tautas vēsturiskās apziņas saglabāšanai.

Ā. Karnups jau bija gandrīz izcietis piespriesto soda laiku – vairāk nekā 9 gadus, kad viņu sasniedza pēc Staļina nāves uzsāktais amnestiju vilnis. Ādolfu Karnupu atbrīvoja 1955. gada augustā, bet Rīgā, kur viņš dzīvoja līdz arestam un kur joprojām dzīvoja sieva un meita, vēl ilgu laiku nedrīkstēja pierakstīties. Tikai 1959. gadā viņam noņēma sodāmību.

-253-

LATVIJAS PSR ZINĀTŅU AKADEMIJA
АКАДЕМИЯ НАУК ЛАТВИЙСКОЙ ССР

№ 1
1986

3. МАЯ

1946 г.

Институт Биологии и Экспериментальной
медицины.

Прокурору Латв.ССР Государственному Советнику
Юстиции Втор.класса
тов. М И Ш У Т И Н У .

28-го марта с.г. арестован сотрудник Центрального Исторического музея К а р н у п, Адольф Янович. Еще с прошлой осенью мною велись переговоры с тов. Карнупом о привлечении его на работу в качестве научного сотрудника при музее Истории медицины Латв. Академии Наук. Я знал долгие годы тов.Карнупа как честного самоотверженного научного работника, одного из немногих оставшихся знатоков истории и археологии нашего края, поэтому его сотрудничестве в музее истории медицины было бы для нас крайне ценно. Ввиду того, что штаты Академии спешно должны быть заполнены, прошу не отказать в любезности сообщить, есть ли надежда на скорое освобождение тов. Карнупа, и можем ли мы вообще считаться с возможностью его сотрудничества в нашем музее.

Директор Института Биологии
и Экспериментальной медицины
Латв.Академии Наук :

Проф. П.И. Страдинь
Действ. член Академии Наук
Латв. ССР.

Atsauces un piezīmes

1. Latvijas valsts arhīvs (LVA), 1986. f., 1. apr., 38551. l. Šīs lietas pirmstiesas izmeklēšanu veica Latvijas PSR Prokuratūras izmeklētāji, nevis, kā parasti, drošības iestāžu izmeklētāji. Arī Kara tribunāla tiesas sēdes ilga no 1946. gada 18. līdz 28. novembrim. Bieži vien tās ieilga līdz 10 vakarā un piedalījās vairāk nekā 50 liecinieku. Un, lai gan, spriežot pēc lietas materiāliem, to neuzsāka kā politisku lietu, nobeidza ar visiem zināmo 58. pantu.

2. R. Vīksne. Kāds denunciacijas piemērs. *LVI Žurnāls*, 2002, Nr. 4, 151.–155. lpp.

3. Tiesā Alfrēds Altements (LU docents) teica, ka 1944. gada septembrī viņš bijis muzejā pie Ģintera un mēģinājis uzzināt, kā viņš izturēsies sakarā ar vāciešu vēlmi izvest muzeja vērtības. Altements sapratis, ka Ģinteram ir nodoms, noslēpt daļu muzeja eksponātu, galvenokārt sudrabu muzeja pagrabos. Kad 1944. gada novembrī Altements uzzinājis, ka Ģinters ir pazudis un par direktoru ir norīkots Blaumanis, viņš pēdējam jautājis, vai pagrabos ir atrasts tas, ko noslēpis Ģinters. Blaumanis atbildējis, ka viņam nekas nav zināms, un Altements ieteicis painteresēties pie vecajiem darbiniekiem. 1945. gada februārī, kad Altements atkal satīcis Blaumanī, viņš uzzinājis, ka sudrabs esot atrasts, bet nācies dažu labu piespiest.

4. LVA, PA, 101. f., 9. apr., 72. l., 57.–60. lp.

5. Turpat, 61.–71. lp.

6. Uz tiesas sēdi kā lieciniece bija izsaukta Anna Dāvis. Porcelāna kolekcijas sakarā viņa liecināja: “1940. g. nacionalizēja manu māju Jūrmalā. Triju dienu laikā man to vajadzēja atbrīvot. Lai tur staigājošie šoferi un krāvēji nesabojātu manu porcelāna kolekciju, es ieraku zemē porcelānu un nedaudz kristāla. Es glabāju savu kolekciju, lai to uzdāvinātu muzejam. Vēlāk atnāca milicijas darbinieki un pieprasīja, lai es izroku porcelānu. Es milicijas klātbūtnē visu izraku, un viņi aizveda manu kolekciju, neļaujot braukt līdzī. Nākamajā dienā es aizbraucu pie milicijas priekšnieka, lai uzzinātu, kas noticis ar manu porcelānu, bet viņš negribēja par to ar mani sīkāk runāt un nosauca mani par kaitnieci. Es pie viņa gāju apmēram piecas reizes, un viņš man pateica, ka droši vien mani atzīs par kaitnieci. Tad es aizgāju pie citas priekšniecības, viņi mani saprata un teica, ka man visu atgriezīs. Es uzrakstīju porcelāna dāvināšanas dokumentu, tam klāt aprakstu un uzdāvināju muzejam, bet kristālu lūdzu atdot. Tad milicijas nodaļā muzeja direktors Ģinters saņēma šo porcelānu. 1940. g. es bieži biju Valsts vēsturiskajā muzejā, jo gatavoja izstādi ar manu porcelānu, bet vāciešu ierašanās iztraucēja. Vācu laikā Ģinters apsolīja saglabāt manu porcelānu. Pēc vāciešu padzišanas no Rozenberga es uzzināju, ka mana kolekcija ir vesela. Sarunā ar Rozenbergu par muzeja direktoru Rozenbergs teica, ka tagad ir slikts direktors. Es biju dzirdējusi, ka muzeju pārcels uz citām telpām, un gribēju palīdzēt pārvest porcelānu. Es teicu Rozenbergam, ka iešu pie Kirhenšteina un palūgšu, lai viņš paņem porcelānu savā aizstāvībā, ja gadījumā muzeju izformēs.”

7. Tā ir nepareiza informācija. Stepinš palika Latvijā.

8. LVA, 1986. f., 1. apr., 38551. l., 241., 242. lp.

9. Prokurors A. Mišutins 1946. gada 4. maija ziņojuma beigās raksta, ka

nepieciešams apbalvot LPSR Prokuratūras svarīgo lietu izmeklētāju Vulfsonu, kurš "ienesā pilnīgu skaidrību apsūdzēto noziedzīgās darbības sarežģītajā konstrukcijā, piedevām ātros tempos", un Rīgas pilsētas Staļina rajona Prokuratūras tautas izmeklētāju Drozdovu, kurš aktīvi atbalstīja Vulfsonu.

10. Profesors P. Stradiņš tiesas sēdē sacīja, ka Ā. Karnups ir ļoti vērtīgs zinātniskais darbinieks un viņš var dot tikai vislabāko atsauksmi. Ā. Karnups ir palīdzējis Medicīnas vēstures muzejam gan ar padomu, gan darbiem un vienmēr bez atlīdzības.

11. LPSR IeM Arhīvu daļas priekšnieka 1947. gada 5. septembrī sagatavotajā ziņojumā, kas adresēts LK(b)P CK sekretāram b. Pelšem un PSRS IeM Galvenās arhīvu pārvaldes nodaļas priekšniekam Starovam, par Ā. Karnupa arhīvu teikts, ka "saskaņā ar nolikumu par Valsts arhīva fondu mēs konfiscējam uz nāvi notiesātā Ā. Karnupa personisko arhīvu. Arhīvs atradās notiesātā dzīvoklī, un to varēja izmantot tautas ienaidnieki. Arhīvu, pēc aģentūras ziņām, bija iecerēts nosūtīt uz Zviedriju." Uz dokumenta ir atzīme, kas datēta ar 1948. gada 21. janvāri, ka materiāli tiks glabāti IeM Arhīvu daļā. LVA, PA, 101. f., 10. l., 63. lp.

Ādolfs Karnups - persecuted on account of his decency By Rudīte Vīksne

After the reoccupation of Latvia in 1944 a new wave of arrests by Soviet repressive bodies took place. On March 27, 1946, Ā. Karnups was arrested. At that time he was head of the Department of Ethnology of the Central State Museum. Taking into account that many items in Latvian museums have been confiscated and destroyed as "counterrevolutionary", Karnups had tried to save the historical evidences for the next generations of Latvians. Activities of Ā. Karnups were evaluated by the War Tribunal of the Troops of the Ministry of Internal as counterrevolutionary. He was accused (according to paragraph 584 of the Criminal Code of RSFSR) of hiding in one of the museum's basements silver and crystal objects of the former Latvian army and organization Aizsargi (Home Guard), as well as 61 standards of the army and Aizsargi regiments. The Tribunal maintained that the reason for these activities was an unstable political situation in Latvia and feasibility for the former Latvian regime to regain power. In addition Karnups was accused of hiding photos of the former President of Latvia Ulmanis, his pictures, the audio records of his speeches, personal documents, lists etc. According to the USSR law of 7 August, 1932 he was found guilty also of hiding of different ethnological exhibits from the inventory with the aim to misappropriate them. In fact, he tried to save these objects because he was afraid that they could be stolen by Soviet officials.

On November 28, 1946 the War Tribunal sentenced A. Karnups to a death penalty. But in 1947 this sentence was changed to a 10-year imprisonment with restriction of rights for 3 years and with the confiscation of property. He was released in 1955.